

Een kleurrijke plek waar ik me prettig voel

**Creativiteit als startpunt voor
de verbinding van artistiek
vermogen en technologie**

Colofon

Deze activiteit is ontwikkeld in het kader van het project *Creativiteit als startpunt voor de verbinding van artistiek vermogen en technologie*. Het uitgangspunt van dit project is het samenbrengen en verbinden van kunst & cultuur en wetenschap & technologie. De ontwikkelde activiteiten dragen bij aan het artistiek vermogen, de creatieve vaardigheden, het vermogen om te reflecteren en kritisch te kijken van leerlingen op de basisschool. De activiteiten zijn ontwikkeld in samenwerking met het onderwijs en met experts op het gebied van kunst, wetenschap en technologie.

Initiatiefnemers van dit project zijn het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA), Oyfo Techniekmuseum, kunstenaar Casper de Jong en NEMO Science Museum. Dit project is (mede) mogelijk gemaakt door het Fonds voor Cultuurparticipatie. Het Fonds voor Cultuurparticipatie ondersteunt initiatieven die meedoen aan cultuur stimuleren.

Partners

Oyfo Techniekmuseum
Landelijk Kennisinstituut Cultuurparticipatie en Amateurkunst
Casper de Jong
NEMO Science Museum

Partnerscholen

OBS De Bogen
ExpeditieWijz
LEF Montessori Kind Centrum

Illustraties

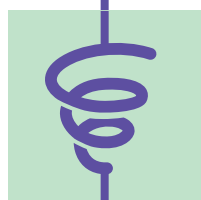
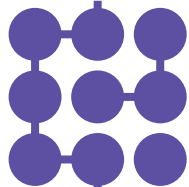
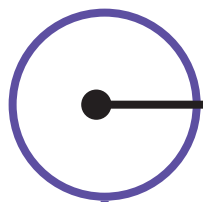
Henk Stolker

oyfo

CASPER
DE JONG

Een kleurrijke plek waar ik me prettig voel

Samenvatting

De nadruk in dit thema 'Een kleurrijke plek waar ik mij prettig voel' ligt op kleurgebruik in de kunst en op wat kleur doet met beleving. We staan stil bij wat kleur doet met ons en ons gevoel en hoe we met kleuren een beleving kunnen veranderen.

In dit project ontwerpen de leerlingen kunstwerken (tegeltjes, collages etc) waaruit blijkt wat voor hen een prettige plek is.

Door de kunstwerken in de leeromgeving te plaatsten, dragen ze het prettige gevoel van de leerlingen uit. De leerlingen en de leerkracht kunnen hierover met elkaar in gesprek blijven en ze bovendien in andere lessen laten terugkomen. Deze lessenserie kan ook worden toegespitst op het schoolplein. Je kunt dan als titel kiezen 'Schoolplein, een plek waar ik me prettig voel'.

Opdracht

De leerlingen bedenken een citaat dat omschrijft wat voor hen een prettige plek. Ze ontdekken wat kleur doet met je eigen beleving en die van anderen. Ze gebruiken deze informatie om een ontwerp te maken.

Doelgroep

Alle leerlingen op school kunnen deze activiteit uitvoeren, maar de opdracht is het meest geschikt voor groep 5 en hoger.

Leerdoelen

De leerlingen leren:

- informatie te verwerven uit gesproken taal en die informatie mondeling of schriftelijk gestructureerd weer te geven (kerndoel 1);
- zich naar vorm en inhoud uit te drukken bij het geven van, en vragen naar informatie, het uitbrengen van verslag, het geven van uitleg, het instrueren en bij het discussiëren (kerndoel 2);
- te zorgen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen (kerndoel 34);
- bij producten uit hun eigen omgeving relaties te leggen tussen de werking, de vorm en het materiaalgebruik (kerndoel 44);
- beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren (kerndoel 54);
- op eigen werk en dat van anderen te reflecteren (kerndoel 55).

Indeling van de lessen en benodigde tijd

Er zijn vier lessen:

1. oriëntatie: een plek waar ik me prettig voel;
2. onderzoek: kleurbeleving;
3. onderzoek en ontwerp: kleurrijke omgeving;
4. ontwerp en evaluatie: een prettige plek voor mij is

Neem de lesinstructies door en bepaal de activiteiten die je wilt uitvoeren. Je kunt ervoor kiezen om alle activiteiten uit te voeren, maar kunt er ook een of meer uitkiezen om te doen. De keuze hangt onder meer af van hoeveel tijd je voor deze lessen hebt ingepland. Gemiddeld kosten de lesonderdelen tussen minimaal 60 en maximaal 115 minuten.

Vorbereiding

In de lesbeschrijving staan per les de voorbereiding en materialen die nodig zijn.

Materialen

Zorg voor een digibord met internetaansluiting. Daarnaast zijn er per les bepaalde benodigdheden.

Voor les 1:

- Muziek van Snelle: *Thuis*
- Werkblad 1a: songtekst *Thuis*
- Werkblad 1b: brainstorm *Een plek waar ik mij prettig voel*
- Werkblad 1c: brainstorm *Hoe zou een schoolplein voor iedereen aantrekkelijk kunnen zijn?*
- Werkblad 1d: citaat maken

Voor les 2:

- Twee vellen papier per leerling
- Acrylverf of plakkaatverf in de kleuren geel, rood en blauw, en optioneel wit
- Water
- Kwasten
- (Papieren) doeken om de kwasten schoon te maken
- Optioneel: Werkblad 2a Kleurencirkel van Itten

Voor les 3:

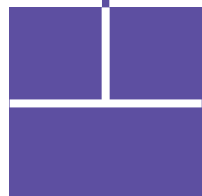
- Camera of mobiele telefoon
- Tijdschriften (optioneel) en een groot vel papier (voor het moodboard)

Een kleurrijke plek waar ik me prettig voel

- Scharen, lijm, verf, stiften en eventueel gekleurd vloeipapier
- Pc, laptop of tablet om de camera op aan te sluiten
- Instructieblad fotografie *Oefening met een kikker of vogel*
- Optioneel:
 - voor analoge bewerking: een printer
 - voor de onderbouw: ouderhulp of fotograaf
 - voor de midden-/bovenbouw: het fotobewerkingsprogramma <https://pixlr.com/nl>

Voor les 4:

- De eigen creaties en foto's uit de voorgaande lessen
- Pc, laptop of tablet, het digitale tentoonstelling systeem of de geprinte foto's
- Tijdschriften (optioneel) en een groot vel papier (voor het moodboard)
- Schrijfmateriaal in verschillende kleuren, zoals stiften
- Voor de tegels: foamboard, karton, hout of ander materiaal als de foto's geprint zijn; denk ook aan materiaal om de tegels mee aan te kleden
- Materiaal om mee te kleuren, zoals verf, wasco, stiften en potloden; denk ook aan gekleurde filters zoals vloeipapier

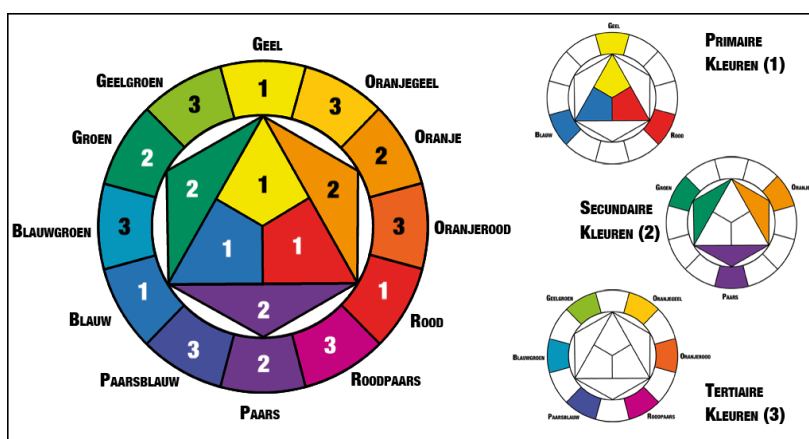

Achtergrond voor de leerkracht

De lessenreeks 'Een kleurrijke plek waar ik mij prettig voel' is geschikt voor elke school die aandacht wil besteden aan levensbeschouwing, sociaal-emotionele vaardigheden, samenleving, mediakunst en burgerschap. In deze lessen staat kleurbeleving centraal, waarbij mediakunst de blik van de leerlingen binnen en buiten de school verruimt. In deze lessenreeks staan we stil bij het gevoel, de beleving en de omgeving van de leerlingen en leren zij hierop te reflecteren middels beeld. Kleur is overal en aanwezig wanneer er licht is, je kunt je er eigenlijk nooit volledig voor afsluiten.

Kleuren met verf

Kleur is een onderwerp waarover veel informatie te vinden is en waarover ontzettend veel te ontdekken valt. Kunstenaar en docent Johannes Itten schreef een boek over kleurenleer: *Kunst en Kleur [Kunst der Farbe]* voor het eerst gepubliceerd in 1960]. Daarin heeft hij het over de kleurencirkel en kleurcontrasten. Zijn kleurencirkel is gebaseerd op het mengen van verf kleuren en bestaat uit twaalf kleuren, zoals in het plaatje hieronder te zien is.

De kleurencirkel van Itten [bron: <https://www.oostervelddesign.nl/2932>]

De inzichten van Itten worden nog steeds gebruikt bij kunstopleidingen. De drie kleuren in de middelste driehoek zijn de primaire kleuren en kunnen niet gemaakt worden door kleurmengingen. Door het mengen van de primaire kleuren krijg je de volgende set kleuren, deze worden de secundaire kleuren genoemd. De kleuren in de buitenste cirkel worden verkregen door primaire en secundaire kleuren te mengen. Neem een kijkje op deze website voor nog meer informatie over kleuren mengen [Kleuren: de theorie | Kunst en Cultuur: Kunst \(infonu.nl\)](#)

In deze video op YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=uswwbgGGcCs> wordt meer uitleg gegeven over de kleurencirkel van Itten en hoe deze in de praktijk te gebruiken. Gebruik deze video in les 2.

Kleuren in licht

Zoals je hierboven hebt kunnen lezen zijn er drie primaire kleuren, namelijk geel, blauw en rood. Door al deze drie kleuren te mengen ontstaat een donkere bijna zwarte kleur. In de activiteiten in les 2 die verderop in dit document zijn beschreven, blijkt dat met de primaire verfkleuren geen wit kan worden gemaakt. Het mengen van verf werkt anders dan het mengen van licht. Licht is een straling en de golflengte (frequentie) van het licht bepaalt de kleur. Door rood, blauw en groen licht te mengen ontstaat wit licht. Als het witte licht op een prisma valt dan worden de kleuren gescheiden en zijn de kleuren van de regenboog zichtbaar. Bekijk voor meer achtergrondinformatie, en aanvullende activiteiten met licht die je in de klas kunt doen, de website van Techna (techna.nl).

Kunst en kleur

Een bekende kunstenaar die alleen gebruik maakte van de primaire kleuren (en zwart) is Piet Mondriaan. Kunstschilders denken goed na over het gebruik van kleur in hun kunstwerken. Ze laten zich soms inspireren door de betekenis van kleur of het gevoel dat de kleur bij hen oproept. In een kunstwerk heeft kleur dus bijna altijd een functie of betekenis; de kleuren worden nooit zomaar gekozen. De kunstenaar denkt goed na over zijn of haar keuze voor kleuren. Wil je meer weten over het gebruik van

kleur in kunstwerken? Bekijk dan dit filmpje op Schooltv: <https://schooltv.nl/video/wat-is-de-rol-van-kleur-in-de-schilderkunst-bepalend-voor-de-dramatiek-van-een-schilderij/>.

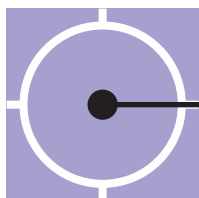
Kleur en betekenis

Kleuren kunnen, afhankelijk van de situatie, verschillende betekenissen hebben. Kleuren spreken een eigen taal, met vaak tegengestelde betekenissen die ook nog eens cultuurafhankelijk kunnen zijn. Als je iets wilt vertellen, kunnen kleuren je boodschap versterken of verzwakken. Neem maar eens een kijkje op <http://www.beeldbalie.nl/betekenis-van-kleur/>. Op deze website staan verschillende kleuren en haar betekenis beschreven.

Kleur en emotie

Wist je dat je onbewust beïnvloed kan worden door de kleuren om je heen? Niet alleen hebben we allemaal een persoonlijke voorkeur in kleuren, ook je humeur, je beleving, houding en productiviteit kunnen worden beïnvloed door een kleur. Dat kleuren emotie oproepen, kun je al merken in je eigen omgeving. Ben je nu in een ruimte waarin je je prettig en veilig voelt? Dan wekken de **kleuren**, maar ook inrichting, geur en licht in die omgeving waarschijnlijk positieve gevoelens bij je op. Hoe bijzonder is dat?

Les 1

Oriëntatie: een plek waar ik me prettig voel

Inleiding

In deze les oriënteren de leerlingen zich op een plek waar zij zich prettig voelen. Wanneer voelen zij zich ergens op hun gemak? Wat maakt bijvoorbeeld een huis een thuis? Op welke plek voelen zij zich prettig en hoe zorg je daarvoor? Deze en andere vragen komen in deze les aan bod. Als verdiepingsslag kun je de leerlingen extra laten brainstormen over het schoolplein.

Tijd

De gemiddelde tijd is 105 minuten.

Werkvorm

De leerlingen werken individueel, maar bij werkblad 1c Brainstorm 'Een plek waar ik mij prettig voel' en 1c *Brainstorm 'Hoe zou een schoolplein voor iedereen aantrekkelijk kunnen zijn?'* overleggen ze samen. Daarvoor kun je ze verdelen in groepjes.

Materialen

- Muziek van Snelle: *Thuis*
- Werkblad 1a: songtekst *Thuis*
- Optioneel muziek & songtekst van Wim Sonneveld: *Het dorp*
- Werkblad 1b: brainstorm *Een plek waar ik mij prettig voel*
- Werkblad 1c: brainstorm *Hoe zou een schoolplein voor iedereen aantrekkelijk kunnen zijn?*
- Werkblad 1d: citaat maken

Vorbereiding

Het is belangrijk dat de leerlingen zich veilig voelen. Deel de klas op in kleine groepen. Zorg daarnaast voor een veilig klimaat door vooraf een aantal regels over normen en waarden te bespreken. Voorbeeld: de leerlingen moeten goed naar elkaar luisteren zonder te oordelen, want voor iedere leerling is een prettige plek anders. Geef de leerlingen mee dat ze zelf mogen beslissen wat ze wel of niet willen delen. De leerlingen gaan immers aan de slag met hun eigen emoties en brengen onder woorden wat zij onder een prettige plek verstaan.

Opdracht

Bedenk een citaat over waar jij je prettig voelt.

Lesactiviteiten

Les 1 bestaat uit drie activiteiten, die we hierna toelichten:

1. Muziek als thuis. Leerlingen onderzoeken aan de hand van muziek welke elementen in songteksten laten zien wat voor de zanger en voor hen 'thuis' is.
2. Een gesprek: waar voel jij je prettig? Leerlingen praten met elkaar over waar en wanneer ze zich prettig en op hun gemak voelen.
3. Citaatselectie: 'Thuis is waar mijn ... is' of 'Ik voel me prettig als ...' Leerlingen verzinnen een passend citaat, waarmee ze in les 2 verder gaan.

Activiteit 1. Muziek als thuis [30 minuten]

- Luister samen naar het lied *Thuis* van Snelle of een andere lied naar keuze (bijvoorbeeld *Het dorp* van Wim Sonneveld)
- Deel werkblad 1a met de songtekst van Snelle of de songtekst van het door jou gekozen lied.
- Laat de leerlingen met kleur in de songtekst aangeven welke elementen voor de zanger bijdroegen aan het thuisgevoel.
- Bespreek dit met elkaar.
- Laat de leerlingen de woorden uitknippen die voor hen bijdragen aan hun eigen thuisgevoel (prettige plek).

Zeg tegen de leerlingen dat ze de woorden moeten bewaren. Deze kunnen ze gebruiken om een citaat mee te bedenken.

Activiteit 2. Een gesprek: Waar voel jij je prettig? [30 minuten]

Bespreek samen wanneer en waar de leerlingen zich prettig en op hun gemak voelen; je kunt hiervoor deze vragen (zie kader) als ondersteuning gebruiken. Dit gesprek kun je klassikaal voeren of in groepjes. De leerlingen kunnen brainstormen met behulp van werkblad 1b *Brainstorm 'Een plek waar ik mij prettig voel'*.

De omgeving als prettige plek? Moet het schoolplein worden aangepast zodat leerlingen zich er prettig voelen? Dan kun je twee brainstormsessies houden:

1. een brainstorm over de plek waar leerlingen zich prettig voelen;
2. een brainstorm over hoe een schoolplein voor iedereen aantrekkelijk kan zijn. Hierbij kijken ze verder dan zichzelf, wat waardevolle informatie kan zijn voor een ontwerp of aanpassing van het huidige schoolplein.

Hulpvragen

- Waar voel jij je het prettigst en het meest op je gemak? Denk aan thuis, op school, op het speelplein, in het speelbos, de natuur, achter de computer, bij familie en bij vrienden.
- Hoe merk jij of je je ergens prettig voelt?
- Hoe merk jij of je je ergens juist niet prettig voelt?
- Wat heb jij nodig om je ergens thuis of op je gemak te voelen? Is dat voor iedereen hetzelfde? Wat wel en wat niet?
- Wat is er voor sommigen nodig om zich ergens op hun gemak te voelen?
- Wat is er voor alle mensen nodig om zich op hun gemak te voelen?
- Is het huis van de burens anders dan je eigen huis? Wat is er niet anders en wat wel?
- Zou jij je in het huis van de burens net zo prettig voelen als thuis? En hoe komt dat?
- Kan iets geen 'huis' zijn, maar wel een 'thuis'? Kan iets een 'thuis' zijn, maar geen 'huis'?
- Zijn er kleuren die jou een prettig gevoel geven of die jou je op je gemak laten voelen?
- Zijn er kleuren waarvan je een onprettig gevoel krijgt en waardoor je je niet op je gemak voelt?
- Voel jij je prettig op school? Waardoor komt dat?
- Is het schoolplein een prettige plek voor jou? Waardoor komt dat?
- Hoe maak je het schoolplein (nog) aantrekkelijker voor jou of voor jullie?
- Hoe zou het schoolplein voor iedereen een prettige plek kunnen zijn?
- Maakt de kleur van het schoolgebouw of de speeltoestellen op het schoolplein uit of jij je er prettig of niet prettig voelt?
- Verbind je bepaalde kleuren met bepaalde dingen of materialen, zoals 'lucht is blauw' en 'natuur is groen'? En heb je daar ook een bepaald gevoel bij?

Les 1: Oriëntatie: een plek waar ik me prettig voel

Activiteit 3. Citaatselectie: 'Thuis is waar mijn ... is' of 'Ik voel me prettig als ...' [30 minuten]

De leerlingen gaan nu individueel een citaat bedenken en opschrijven dat voor hen het thuisgevoel/ prettig gevoel omschrijft. Ze kunnen zich hiervoor laten inspireren door de twee vorige lesonderdelen. In de volgende les zetten ze het citaat op een tegeltje.

Laat de leerlingen een van deze twee zinnen aanvullen:

Thuis is waar mijn ... is.

Of

Ik voel me prettig als ...

Als leerlingen vastlopen, kun je werkblad 1d *Citaat* maken als inspiratie aanbieden.

Bespreek samen de opgeschreven citaten. Vraag de leerlingen bijvoorbeeld hun citaat voor de klas voor te lezen of in groepjes met elkaar te bespreken. Vraag aan hen waar zij hun citaat zouden willen ophangen, bijvoorbeeld thuis, op school, op het schoolplein of in de sportclub. Dus: waar hoort dit citaat thuis?

Afronding [15 minuten]

Reflecteer met de leerlingen op de resultaten en bevindingen van de activiteiten uit deze les. Vertel dat ze hun werk goed moeten bewaren, omdat ze dat in les 4 weer nodig hebben.

Verdiepingsslag

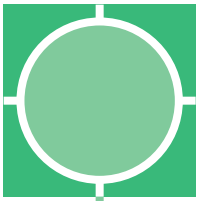
Als je dieper wilt ingaan op het schoolplein, dan kun je werkblad gebruiken 1c *Brainstorm 'Hoe zou een schoolplein voor iedereen aantrekkelijk kunnen zijn?'* en dit koppelen aan activiteiten die je op deze websites vindt:

<https://lespakketten.basisonderwijs.online/fijn-op-het-schoolplein-creeer-en-leer.html>

<https://gezondschoolpleinen.nl/basisonderwijs/zelf-aan-de-slag/deel-1>

<https://www.ivn.nl/primair-onderwijs/een-groen-schoolplein>

In het document 'Kleuren zien' zijn activiteiten beschreven voor een buitenschoolse setting. Deze kun je ook aanvullend in de klas uitvoeren.

Werkblad 1a: Songtekst Thuis van Snelle

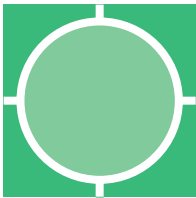
De kiezelstenen van de oprit
Ze klinken naar een avond in de watten liggen
En van die touwtjes door mijn jas waaraan m'n wanten hingen
Ongeacht de temperatuur een hele warme winter
Een rokende schoorsteen en de geur van eten
Ze had al 5 minuten wachtend voor de deur gezeten
Dus ik vlieg haar in de armen en vergeet
Heel even alles, de familie is compleet

En ik kan niet onder woorden brengen wat
Er gebeurt als ik het huis binnenstap, maar
Het is als de aankomst in de haven na een lange tijd op zee
Hier staan mijn voeten op de aarde
En mijn jeugd op dvd, en
Lang niet vaak genoeg is deze tijd aan ons besteed
Maar nergens tikt die zo en is de puzzel zo compleet
Ik ben thuis, hier ben ik thuis
Hier ben ik thuis

Hier is de kust veilig
En reinheid, regelmaat en de rust heilig
Of daar waar die van Jan Steen tot ongenoegen vermoedens de beste
Vergelijking op zijn tijd is
Hier is je best doen goed
Liedjes schrijven in de schuur, heel de straat overlast
Zelfs wanneer ik als student alleen de was kwam doen
Of kwam eten als ik nog een stukje maand over had

En ik kan niet onder woorden brengen wat
Er gebeurt als ik het huis binnenstap, maar
Het is als de aankomst in de haven na een lange tijd op zee
Hier staan mijn voeten op de aarde
En mijn jeugd op dvd, en
Lang niet vaak genoeg is deze tijd aan ons besteed
Maar nergens tikt die zo en is de puzzel zo compleet
Ik ben thuis, hier ben ik thuis
Hier ben ik thuis

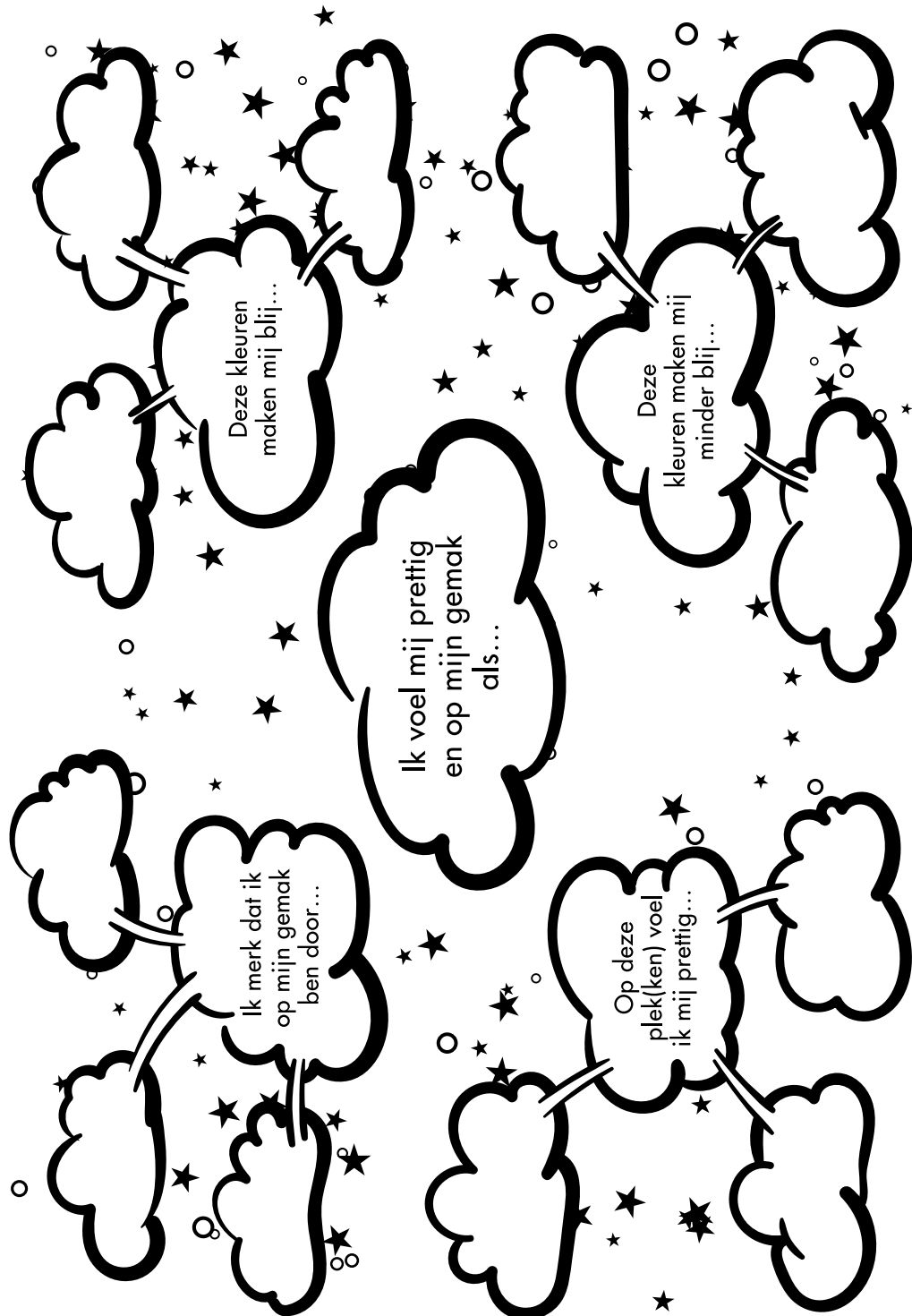
Hier ben ik thuis
Hier ben ik thuis
En ik kan niet onder woorden brengen wat
Hier ben ik thuis
Er gebeurt als ik het huis binnenstap
Hier ben ik thuis

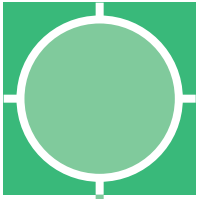

Werkblad 1b: Brainstorm 'Een plek waar ik mij prettig voel'

Beantwoord bij het invullen van het brainstormplaatje bijvoorbeeld deze vragen:

- Waar voel jij je het prettigst en het meest op je gemak? Denk aan thuis, op school, op het speelplein, in het speelbos, de natuur, achter de computer, bij familie en bij vrienden.
- Hoe merk jij of je je ergens prettig voelt?
- Hoe merk jij of je je ergens juist niet prettig voelt?
- Deze kleuren maken me blij/ vind ik prettig
- Zijn er kleuren die jou een prettig gevoel geven of die jou je op je gemak laten voelen?
- Zijn er kleuren waarvan je een onprettig gevoel krijgt en waardoor je je niet op je gemak voelt?
- Voel jij je prettig op school? Waardoor komt dat?

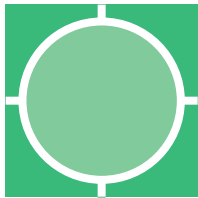

Werkblad 1c: Brainstorm 'Hoe zou een schoolplein voor iedereen aantrekkelijk kunnen zijn?'

Beantwoord tijdens de brainstorm bijvoorbeeld deze vragen:

- Is het schoolplein een prettige plek voor jou? Waardoor komt dat?
- Hoe maak je het schoolplein (nog) aantrekkelijker voor jou of voor jullie?
- Wat heb jij nodig om je ergens thuis of op je gemak te voelen? Is dat voor iedereen hetzelfde? Wat wel en wat niet?
- Hoe merk je het als anderen zich op een plek prettig of juist niet prettig voelen? Is dat voor iedereen anders? Geef een paar voorbeelden
- Wat is er voor sommigen nodig om zich ergens op hun gemak te voelen?
- Wat is voor alle mensen nodig om zich ergens op hun gemak te voelen?
- Hoe zou het schoolplein voor iedereen een prettige plek kunnen zijn?
- Maakt de kleur van het schoolgebouw of de speeltoestellen op het schoolplein uit of jij je er prettig of niet prettig voelt?
- Verbind je bepaalde kleuren met bepaalde dingen of materialen, zoals 'lucht is blauw' en 'natuur is groen'? En heb je daar ook een bepaald gevoel bij?

Werkblad 1d: Citaat maken

Thuis is waar mijn

.....

.....

.....

..... is.

of

Ik voel me prettig als ...

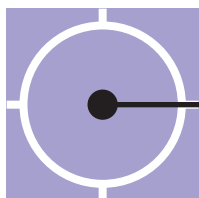
.....

.....

.....

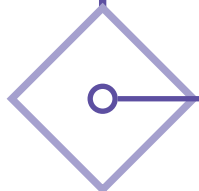
.....

Les 2

Onderzoek: kleurbeleving

Inleiding

De leerlingen maken kennis met de kleurenleer van Itten. Daarnaast ontdekken ze wat kleur kan doen met hun eigen beleving, want dat is waar het in deze les om gaat. In les 3 gaat het ook om de kleurbeleving van anderen, maar je kunt natuurlijk bij iedere vraag in deze les ook stilstaan bij wat anderen vinden en ervaren. Als verdiepingsslag kun je met de leerlingen praten over het gebruik van kleuren in kunst.

Tijd

De gemiddelde tijd is 30-45 minuten.

Werkvorm

De leerlingen werken individueel tijdens deze opdracht.

Materialen

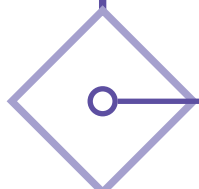
- Twee vellen papier per leerling
- Acrylverf of plakkaatverf in de kleuren geel, rood en blauw, en optioneel wit
- Water
- Kwasten
- (Papieren) doeken om de kwasten schoon te maken
- YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=uswwbgGGcCs>, helemaal of vanaf 4:43 minuten

Vorbereiding

Bekijk zelf van te voren de hierboven genoemde video. Beslis of het nodig is om jouw klas van te voren of na afloop van de les het werkblad 2a (kleurencirkel van Itten) aan te bieden. Zorg ervoor dat de leerlingen de materialen hebben die hiervoor zijn opgesomd. Op het ene vel ligt de verf, het tweede vel is om een schilderij op te maken. Ze gebruiken continu een kwast, daarom moeten ze het water waarin ze de kwast tussendoor schoonmaken geregeld verversen, en de kwast zelf afvegen aan de (papieren) doek. Gebruik, vooral bij de bovenbouw, de informatie uit onder andere deze website om het effect van kleurcontrast te bespreken [Kleuren: de theorie | Kunst en Cultuur: Kunst \(infonu.nl\)](#). Gebruik ook de overige informatie uit Achtergrond voor de leerkracht.

Opdracht

Maak je eigen kleurenpalet en gebruik deze voor het maken van een schilderij.

Lesactiviteiten

Je laat de leerlingen kennismaken met kleuren en kleurbeleving. Iedereen heeft een blaadje met verf voor zich, en op tafel staan kwasten, water en (papieren) doeken.

1. Vraag aan de leerlingen wat kleur doet met hun beleving en welke emoties kleuren oproepen. Met die onderwerpen gaan ze experimenteren.
2. Bekijk klassikaal deze video op YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=uswwbgGGcCs>, helemaal of vanaf 4:43 minuten. Hiermee geef je uitleg over de kleurencirkel van Itten.
3. Na het bekijken van de video gaan de leerlingen de primaire kleuren geel, blauw en rood mengen.
Bij de bovenbouwleerlingen zou je iets meer kunnen vertellen over primaire, secundaire en complementaire kleuren. Meer informatie over de primaire, secundaire en complementaire kleuren? YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=uswwbgGGcCs>

4. Nadat de leerlingen een kleurencirkel hebben gemaakt, gaan ze proberen om hun favoriete kleur te mengen. Geef steeds een opdracht voordat zij kleuren mengen:
 - Maak een kleur waarvan jij heel vrolijk wordt.
 - Maak een kleur waarvan jij verdrietig zou kunnen worden.
 - Maak een kleur die je graag draagt.
 - Maak je lievelingskleur.
 - Maak een kleur die past bij de emotie boos.
 - Maak een kleur die je heel lelijk vindt.
 - Maak een kleur die je een prettig gevoel geeft.
 - Maak een kleur die je bijzonder vindt.
 - Maak de kleur van je ogen.
5. Laat de leerlingen spelen met contrastkleuren. Je kunt ze nu ook de kleur wit geven, zodat ze kunnen experimenteren om lichtere kleuren te maken. Ook kunnen ze experimenteren met donkere kleuren, daarvoor geef je ze bijvoorbeeld de kleur zwart of kunnen ze gebruik maken van hun eigen gemaakte donkere mengkleur.
6. Als het mengen van kleuren klaar is, vraag je de leerlingen om met de gemaakte kleuren een schilderij te maken (op het lege vel papier). Als tip kun je ze vragen om iets te maken dat ze bij les 1 hebben benoemd (hun favoriete plek; iets dat hen een prettig gevoel geeft).

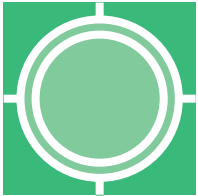
De leerlingen hebben kennisgemaakt met de kleurenleer van Itten. Daarnaast hebben ze ontdekt wat kleur kan doen met de eigen beleving. Het gaat in deze les om hun eigen kleurbeleving, maar je kunt natuurlijk ook samen kijken naar wat anderen vinden en ervaren.

Afronding

Geef iedere leerling de mogelijkheid om zijn of haar kunstwerk te presenteren aan de klas. Wat heeft de leerling gemaakt? Waarom koos hij of zij voor deze kleuren? Vertel de leerlingen dat ze hun werk goed moeten bewaren, omdat ze dat in les 4 weer nodig hebben.

Verdiepingsslag

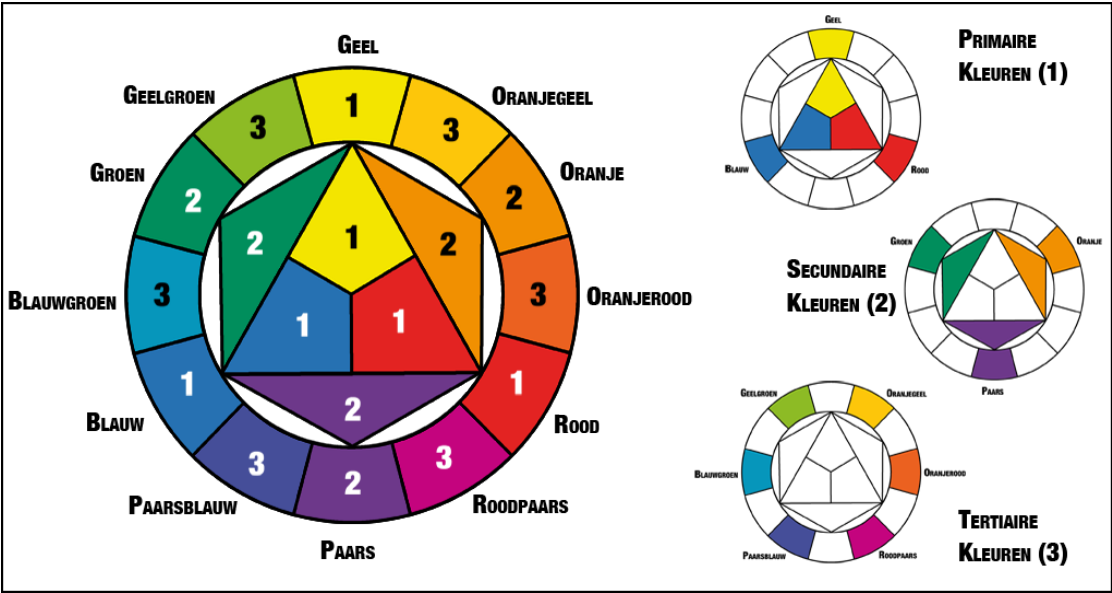
Praat met de leerlingen over het gebruik van kleuren in kunst. Meer informatie hierover vind je in *Achtergrond voor de leerkracht*.

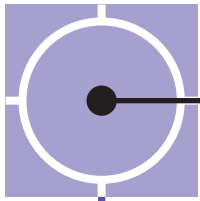

Werkblad 2a: Kleurencirkel van Johannes Itten

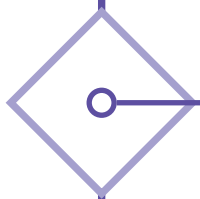
Afbeelding: Kleurencirkel van Itten (kleur (techna.nl))

Les 3

Onderzoek en ontwerp: kleurrijke omgeving

Inleiding

In deze les gebruiken de leerlingen fotografie om de eigen leefomgeving op een andere manier te bekijken. Het gaat in deze les dus anders dan in de vorige lessen meer om de groep (de gemeenschap).

Als je er voor gekozen hebt om het schoolplein als thema te kiezen dan kun je in deze les de vraag stellen hoe de leerlingen er samen voor zorgen dat het schoolplein een plek is waar zij zich prettig voelen. Wanneer voelen anderen zich prettig op het schoolplein? De leerlingen gaan dus nadenken over een schoolplein waar iedereen zich thuis voelt. Dit doen ze aan de hand van foto's en kleuren.

Tijd

De gemiddelde tijd is 90 minuten.

Werkvorm

De leerlingen werken in groepjes tijdens deze les.

Materialen

- Camera of mobiele telefoon
- Tijdschriften (optioneel) en een groot vel papier (voor het moodboard)
- Scharen, lijm, verf, stiften en eventueel gekleurd vloeipapier
- Pc, laptop of tablet om de camera op aan te sluiten
- Instructieblad fotografie *Oefening met een kikker of vogel*
- Optioneel:
 - Voor analoge bewerking: een printer
 - Voor de midden-/bovenbouw: het fotobewerkingsprogramma <https://pixlr.com/nl>
 - Voor de onderbouw: ouderhulp of fotograaf

Tip!

Heeft de school geen camera die je kunt gebruiken? Laat de leerlingen dan met een schetsboek en een zwarte pen of een potlood op pad gaan. Laat ze schetsen maken van plekken, objecten of delen van de buurt.

Vorbereiding

Stuur de leerlingen de buurt in of laat ze deze les op school uitvoeren. Stuur je ze op pad, deel de klas dan in groepjes in en zorg voor voldoende begeleiding. Bepaal bovendien of de leerlingen de omgeving fotograferen of in een schetsboek tekenen (zie tip). Zijn de kinderen te jong (denk aan de onderbouw) om op pad te gaan of is er onvoldoende begeleiding? Voer dan de alternatieve activiteit uit (zie alternatief in het kader).

Je kunt deze activiteit analoog of digitaal uitvoeren. Doe je het analoog? Print dan de foto's voor de les. Doe je het digitaal? Bekijk dan op YouTube de instructies over kleurgebruik in het fotobewerkingsprogramma: <https://www.youtube.com/watch?v=x4sPIZ2zeSQ>. Zet de foto's die de leerlingen hebben gemaakt voor de les op de apparaten (chromebook, tablet, o.i.d.) die zij gebruiken tijdens de lessen.

Opdracht

Schets en ontwerp als groep een prettige plek (schoolplein). Maak hiervoor gebruik van de zelfgemaakte foto's of plaatjes uit tijdschriften om een moodboard te creëren.

Lesactiviteiten

Deze les bestaat uit twee activiteiten:

1. brainstorm en fotografie (in de wijk);
2. Kies je kleur en ontwerp een prettige plek.

Activiteit 1. Brainstorm en fotografie (45 min)

De leerlingen gaan in groepjes de wijk in om foto's te maken van plekken waar ze een prettig gevoel hebben. Voordat ze foto's gaan maken moeten ze eerst goed nadenken waar ze foto's van willen maken. Volg hiervoor onderstaande stappen:

1. Vertel de leerlingen dat ze met de foto's een ontwerp gaan maken van een prettige plek (schoolplein). Geef hen de volgende opdracht mee: *maak foto's van objecten, plekken, kleuren, omgevingen (natuur, graffiti, speeltuin etc.) waar jij een prettig gevoel bij hebt*. Deel vervolgens de klas in groepjes.
2. Per groepje gaan de leerlingen met elkaar bespreken wat voor hen een prettige plek is. Hiervoor gebruiken ze de informatie uit les 1. Daarna brainstormen ze met elkaar over wat voor type foto's ze hiervoor nodig hebben.
3. Voordat ze op pad gaan, bekijken ze op SchoolTV deze video met een korte uitleg over fotografie en het werk van een fotograaf: <https://schooltv.nl/video/fotografie-wat-doet-een-fotograaf/>.
4. Optioneel: Wil je eerst nog samen met de leerlingen oefenen met de camera? Lees dan hierna het instructieblad *Oefening met een kikker of vogel*.
5. De leerlingen gaan zo'n half uur lang de wijk in en maken minimaal twee en maximaal vijf zwart-wit foto's.
6. Terug in de klas sluiten de leerlingen de camera aan op de computer, waarop ze de foto's in een specifieke map zetten.
7. Toon de foto's en bespreek samen waarom de leerlingen deze keuzes hebben gemaakt. Waarom voelt de foto prettig voor de leerling?

Alternatief

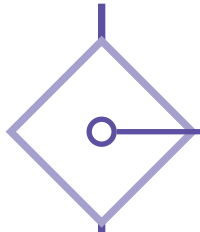
Zijn de kinderen te jong om de buurt in te gaan of is daar onvoldoende begeleiding voor? Dan kun je deze alternatieve activiteit uitvoeren:

1. Laat de leerlingen een foto van thuis meenemen van een plek waar zij zich prettig voelen. Als het kan in zwart-wit, maar anders kun je de foto's ook in een fotobewerkingsprogramma omzetten in zwart-wit.
2. Bespreek samen welke foto's ze hebben meegenomen en waarom.

Activiteit 2. Kies je kleur en ontwerp (30-45 min)

Voor dit onderdeel van de les hebben de leerlingen een foto gekozen die voor hen het best een prettig gevoel weergeeft.

1. Laat de leerlingen naar hun eigen foto kijken en nadenken over hoe ze deze in hun ontwerp kunnen opnemen. Laat de leerlingen ook nadenken hoe ze deze foto's met kleuren kunnen opvrolijken of mooier kunnen maken, zodat ze voor iedereen een prettig(er) worden. Dat kan digitaal maar ook analoog met verf of met gekleurd vloeipapier. Als ze gekleurd vloeipapier gebruiken dan kunnen ze met kleuren experimenteren omdat de gekozen kleur niet meteen vastgelegd wordt. Bij digitaal gebruik kunnen ze de foto's bewerken met het fotobewerkingsprogramma.
2. Leg eventueel ook tijdschriften neer en laat de leerlingen plaatjes uitknippen waar ze een prettig gevoel bij hebben. Als ze meer begeleiding nodig hebben laat ze dan een moodboard van deze foto's maken. Een moodboard is een collage van beelden om een concept, idee of gevoel te visualiseren.

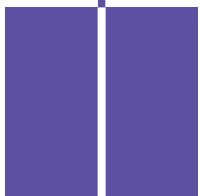

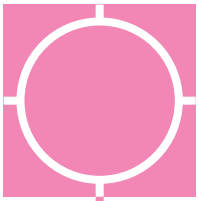
Afronding

Bespreek met de leerlingen het moodboard. Waarom hebben zij gekozen voor de beelden en kleuren? Waarom geeft dit hen een prettig gevoel? Hebben ze ook voor teksten gekozen?

Verdieping

Laat de leerlingen een foto zien waarvan je verwacht dat ze die niet prettig zullen vinden. Wat voor gevoel krijgen zij daarbij? En kunnen zij foto's die een onprettig gevoel oproepen toch prettig laten overkomen door kleur toe te voegen? De leerlingen nemen de foto waarbij ze geen prettig gevoel ervaren en gaan die kleur geven om ervoor te zorgen dat die wél een prettig gevoel geeft. Dat kan digitaal maar ook analoog.

Instructieblad fotografie.

Oefening met een kikker of vogel

Inleiding

Dit instructieblad leert de leerlingen het kikvorsperspectief en vogelperspectief herkennen en toepassen.

Tijd

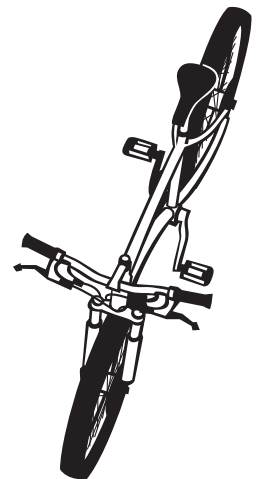
De gemiddelde tijd is 45 minuten.

Materialen

- Eén camera per vier kinderen

Oefening

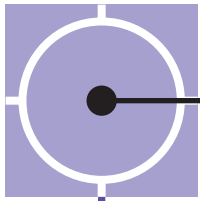
1. Laat elk groepje van vier een voorwerp uit de klas kiezen. Dat moet een staand voorwerp zijn, dus niet een liggend voorwerp, zoals een boek dat platligt.
2. De leerlingen fotograferen het voorwerp vanuit het kikvorsperspectief en het vogelperspectief:
 - Hoe zou een kikker een foto nemen? De leerlingen hurken als een kikker en moeten doen alsof hun camera de ogen van de kikker zijn. Ze maken een foto van het voorwerp. Let erop dat ze niet inzoomen.
 - Van waar zou een vogel een foto nemen? Van heel hoog. De leerlingen staan op een tafel of stoel om een foto van het voorwerp te nemen. Let erop dat ze veilig staan en dat ze niet inzoomen.
3. Bespreek samen het gevoel dat de foto's uitstralen. Vanuit het kikvorsperspectief lijkt het onderwerp groots en machtig. En vanuit het vogelperspectief is het alsof een reus de foto heeft genomen en wordt het gefotografeerde voorwerp heel klein.
4. Laat de groepjes elkaar hun perspectief foto's zien. Kunnen ze raden welk perspectief er gekozen is? Welk gevoel straalt de foto uit? En is dat ook het gevoel dat de makers wilden overbrengen?

Verdieping:

Laat de kinderen nu zelf een dierenperspectief verzinnen en vanuit dat perspectief foto's van elkaar of van voorwerpen nemen. Bijvoorbeeld:

- een dinosaurus perspectief, waarvoor de leerlingen bovenaan een trap gaan staan;
- een mieren perspectief, dat super laag bij de grond is.

Les 4

Ontwerp en evaluatie: een prettige plek voor mij is ...

Inleiding

In deze les komt alle kennis samen die is opgedaan in de vorige lessen en komen alle gemaakte creaties bij elkaar. De leerlingen gaan een eigen ontwerp maken vanuit de vraag wat is een prettige plek voor mij.

Tijd

De gemiddelde tijd is 45-60 minuten.

Werkvorm

In activiteit 1 werken de leerlingen individueel.

In activiteit 2 werken de leerlingen in groepjes of als hele klas gezamenlijk aan een kunstwerk.

Materialen

- Creaties uit de voorgaande lessen
- Pc, laptop of tablet, het digitale tentoonstelling systeem of de geprinte foto's
- Schrijfmateriaal in verschillende kleuren, zoals stiften
- Voor de tegels: foamboard, karton, hout of ander materiaal als de foto's geprint zijn; denk ook aan materiaal om de tegels mee aan te kleden
- Materiaal om mee te kleuren, zoals verf, wasco, stiften en potloden; denk ook aan gekleurde filters zoals vloeipapier

Vorbereiding

Laat de leerlingen hun citaten en kunstwerken uit de vorige lessen meenemen. Bepaal of zij in deze les digitaal of analoog werken. Kies de activiteit waarmee de leerlingen aan de slag gaan:

- Activiteit 1: **een tegeltje maken met het citaat uit les 1**. Maak hierbij gebruik van de uitgeknipte woorden uit werkblad 1a *Songtekst Thuis van Snelle*. Inspireer de leerlingen creatief te zijn bij het maken van tegeltjes; daarvoor kunnen zij allerlei materiaal gebruiken.
- Activiteit 2: **de uitgewerkte werkstukken combineren tot een groot gezamenlijk kunstwerk**. Dit betekent dat het citaat en de uitgeknipte woorden uit les 1, het schilderij uit les 2 en de collages of ontwerpen uit les 3 in deze opdracht samen komen. Je kunt ervoor kiezen om de leerlingen in groepjes te laten werken of om er hele klas gezamenlijk aan te laten werken. Wordt het een multimedia kunstwerk, geheel digitaal of geheel analoog?

Opdracht

Maak een visueel kunstwerk waaruit blijkt wat voor jou of jullie een prettige plek is.

Lesactiviteiten

De leerlingen gaan een beeld creëren waaruit blijkt wat zij een prettige plek vinden.

Activiteit 1: Een tegeltje maken

In les 1 hebben de leerlingen citaten bedacht die zij nu op tegeltjes zetten. Voordat ze dit doen, laat je ze nadenken over kleuren die hen een prettig gevoel geven (zie les 2), zodat ze die daarvoor kunnen gebruiken.

Les 4: Ontwerp en evaluatie: een prettige plek voor mij is ...

Vraag waarom een leerling die kleuren kiest. Welk gevoel roepen die op? Welke herinnering heeft de leerling eraan? En zijn er overeenkomsten in de klas, of juist verschillen?
Geef de tegeltjes samen met de leerlingen een (digitale) plek op het schoolplein of in het schoolgebouw.

Afronding

De leerlingen hebben nu een tegeltje gemaakt. Evalueer samen de opdrachten en laat iedereen zijn of haar kunstwerk presenteren aan de klas. Wat hebben de leerlingen gemaakt? Waarom kozen zij voor de kleuren die ze hebben gebruikt? Helpt de toevoeging van die kleuren de leerling nu anders te kijken of te oordelen? Wat vinden andere leerlingen van het kleurgebruik?

Activiteit 2: Een (multimedia)kunstwerk maken

In deze les komen alle aspecten uit de voorgaande activiteiten bij elkaar. Deze activiteit is vergelijkbaar met de activiteit uit les 3, maar kan als klas gezamenlijk worden uitgevoerd.

Geef de leerlingen bijvoorbeeld de opdracht om het kunstwerk te maken rondom het thema 'Dit wil ik op mijn schoolplein'.

Laat de leerlingen samen een **kunstwerk** maken van alle onderdelen uit de voorgaande lessen: de citaten die ze hebben bedacht, de foto's die ze hebben uitgezocht en de collages en ontwerpen die ze hebben gemaakt. Laat ze zelf beslissen welke media ze hiervoor willen inzetten. Willen ze alleen digitaal werken of een combinatie tussen analoog en digitaal?

Inspireer ze om te denken over kleurgebruik, over een goede samenwerking en over het maken van een multimediakunstwerk.

Afronding

De leerlingen hebben nu een kunstwerk gemaakt. Evalueer samen de opdrachten en laat de leerlingen het kunstwerk presenteren. Wat hebben de leerlingen gemaakt? Waarom kozen zij voor de kleuren die ze hebben gebruikt? Helpt de toevoeging van die kleuren de leerlingen anders te kijken of te oordelen?

De lessenreeks draagt bij aan de sociaal emotionele ontwikkeling van de leerlingen. Wanneer voelt een leerling zich prettig en hoe kan kleur en de omgeving hierin een rol spelen. Leerlingen en leerkrachten kunnen met elkaar in dialoog blijven over dit thema en de uitkomsten van de lessenreeks.